

JÄRVA TEATAJA

TEISIPAEVAL, 5. OKTOOBRIIL 1943. A.

3. AASTAK. NR. 114. ÜSIKN. 5 PN.

Tolmetus ja talitus: Paide, Turg 10, telef. 30. Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind Rmk 0.80 kuus. Peatoimetaja: Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Aiaheht. Paide Trükkikoja trükk

Lõikuse tänapäha

Külvi ja lõikuse põliselt aastast-aastasse korduv ring on jälle täis. Põllumehe hoolis kaega mulda heidetud seemnest kasvanud sirbiküps villi on kokkukorjatud ning suur osa saadud teradest pandud juba salvedesse. Varase hommikutunni ärkavast koidupunast hillise ööksmuutuva pimeduseni päevast-päeva väsimatult tehtud töö tulemused lubasid käesolevalgi sügisel põllumeest rahuldusega pühitseda lõikuspäha.

Mida suurem on hool ja vaev, minigi töö juures, seda enam ollakse õigustatud tundma rõõmu, uhkust ja rahuldust selle töö tulemustest.

Eesti põllumees ei saa seda saaki, mida ta oma põldudel kokku korjab, tühise hoole ega vähese vaeva järele. Meie põllud nõuavad ränka tööd enne, kui nad annavad korraliku lõikuse. Eesti põllumees oma väsimatus visaduses ja püüdiikkuses ei ole aga kunagi kartnud selle töö raskust, mida tal teha on tulnud. Saavutused meie põllumajanduse arengus kõnelevad sellest selget keelt.

Kui enne omariikluse aega suur osa maast seisis looduslikult metsikus olekus, kannatas liigniiskuse all ja oli kividest puhastamata, siis on kavakindla töö tulemusena tänaseks olukord sootuks muutunud. Maaparandustööde teostamine on meie põllumehele olnud südamelelähedaseks ülesandeks. Kui võrd edukalt on ta seda täitnud, see selgub kujukalt põllukultuuride kasvupinna järjekindlast suurenemisest. Kui 1919. a. oli põllukultuuride all 675.000 ha, siis 1925. a. oli juba 795.000 ha, 1935. a. 873.000 ha ning 1939. a. 1.117.000 ha. Seega juurdekasv 20-ne omariiklusaastaga 66 prots. Käikides kasvupinna laienemisega on aga teostunud ka maaviljakuse tõus, mille tulemusena keskmise saak ha kohta on suurenenud üle 20 prots.

Sama tõhusad on põllumehe töötagajärjed olnud ka loomakasvatuse alal. Lohmade arv oli 1920. a. umbes 25.000., 1939. a. ks oli see arv tõusnud 480.000-le, seega ligi 100 prots. Hobuste arv oli 1920. a. 168.000, 1939. a. 218.670. Eelmainitud arvulisele kasvule on lisandunud ka tubli kvaliteedi tõus. Seakasvatuse alal oli turutoodang 1939. a. 1 võrreldes 1920. a. umbes kahekordne.

Neile arvudele lisaks võiks tuua arve kõikidel põllumajanduse aladel ning need arvud eranditult kriipsutavad mitmekordsete joonte tugevusega alla seda tõusu, mida meie põllumajandus endas on kandnud viimastel aastakümnetel eesti põllumehe järjekindla, visa ja hoolsa töö tulemusena.

Selle suurepärase, uhkust põhjustava arengu meie põllumajanduses katkestas bolševismi aeg. See aeg mattis nagu pakku tuha alla kõik need leegid, mis elavad püüdes, mis iseloomustasid põllumeest. Et need püüded täielikult ei lämbunud, vaid edasi immitsesid, see oli põhjustatud kustumatust lootusest kogu rahva südames — bolševismi aeg ei kesta meil kauaks!

Lootus täitis. Põllumehele avanesid uuesti võimalused selle töö jätkamiseks, mida ta oli seadnud oma eluülesandeks, bolševike poolt põllumehele tehtud ülekohtus maa äravõtmise näol leiab ka nüüd järk-järgulist kõrvaldamist.

Praegu vajutab sellele tööle oma pitsati sõjaloolukord ning muudab niigi raske töö veelgi raskemaks. Tööjõu puudus põllumajanduses on tundav. Põllutööstajate ja masinate pargi täiendamise võimalused on piiratud. Kunstväetise saamine on võimalik ainult äärmiselt vähesel määral. Need ja mitmed teised põhjused mõjuvad põllumajanduslikule tootmisele pidurdavalt ning annavad sellise tulemuse saavutamiseks tugevasti rühkina, mis normaalses olukorras ei nõua erilist pingutust.

Eesti põllumees oma töökuses, sihikuses ja leidlikkuses on aga üle kõikidest hädadest ja raskustest, mida aeg on toonud endaga kaasa. Ta on suutnud säilitada tootmistaset, mis kindlustab meie rahvale toidu ning kaab ka rindevajadusi sel alal. Põllumajanduslike normide täitmine on teostunud täiesti rahuldavalt. See näitab, et valdav enamik põllumehi on õieti mõistnud oma ülesandeid nii rinde kui tagala tootjana ning ausalt täitnud oma kohustused.

Hool, visadus ja väsimatus, millega põllumees oma tööd on teinud, on suurepärase eesjuhtu kõikidele teistele kutsetele nende kohustuste täitmisel.

Kui igaüks oma ülesandeid täites sama andumusega on töö juures kui põllumees põllul, siis ei tarvitse meil

Kaugpatareid saavutasid tabamusi

Ramsgates, Doweris ja Folkestones

Idas ründasid bolshevikud asjatult ja suurte kaotustega. — Istrias jätkub maa-alade puhastamine kommunistlikest bandiitidest. — Terrorirünnakul Kasselile kaotas vaenlane 44 lennukit

Kiiresti on saksa pioneerid ehitanud pontoonsõidukid üle Dnjepri, millistel toimub järvelvedu uutele aladele. (PK-sõjakirj. Casper. Wb.)

Führeri peakorterist, 4. okt. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: Mitmed nõukogude kohalikud rünnakud kitsamaks tõmmatud Kubani sillapea vastu löödi veriselt tagasi.

Dajepri keskjooksul töid meie rünnakud üle jõe tulnud vaenlase võitlusgruppidele hoolimata ägedast vastupanust häid tulemusi.

Pripeti suudme piirkonnas ja Smolenski läheduses ründasid nõukogud ka eile tugevamate jõududega asjatult, ülejäänud idarinde lõikudes toimus seevastu ainult kohalikke kuigi kohati elavaid võitlusi.

Lõuna-Itaalia rindel löödi rünnak Napoli põhjapool ja loodepool Foggia mõned tankidest toetatud briti-põhjaameerika võitlusgruppide ettevõtted tagasi, kusjuures hävitati hulk tankisid.

Vaenlase maabumispäed suruti veelgi koomamale

Vaenlane kandis kõrgeid kaotusi nii idas kui ka Korsika saare põhjaosas

Führeri peakorterist, 3. okt. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: Kubani sillapeal kui ka idarinde lõuna- ja keskloogis toostas vaenlane eile kohalike rünnakuid, millised löödi osalt raskes võitluses tagasi.

Tamani linn evakueeriti peale kõikide sõjaliste seadmete purustamist vaenlasele märkamata.

Dajepri keskjooksul õnnestus suruda vaenlase maabumispäed veelgi enam koomale. Visalt võitlevale vaenlasele tekitati seeläbi kõrgeid kaotusi.

Tõrjevõitlusis Zaporozhye kagu pool paistis eriti silma kolonelleitnant Krahw von der Goltzi juhitud 138. kaitsegrupp, samuti 243. rünnakusõduriteüksus ja sõjaväe tankiküüdit üksus 721.

Lõuna-Itaalia rindel valitses ainult väheste võitlustegevus. Anglo-ameerika jõud järgnesid meie järelvägede, millised peale kõikide vaenlasele tähtsate seadmete purustamist pikemaajad taandusid loodele.

Korsika saare põhjaosas löid saksa võitlusgrupid tagasi mitmed Itaalia sõdurite, bandiitide ja gaudiitide marokko-pataljoni rünnakud. Vastusõõstudega tekitati vaenlasele kõrgeid veriseid kaotusi ja võeti arvukselt vange.

Vaenlase lennukid heitsid päeval suurt kõrgusest ja pilvede varjus pomme

Teaduste, kasvatuse ja rahvahariduse riigiminister B. Rust pühitses 30. sept. oma 60. sünnipäeva. (Wb)

muret tunda selle üle, et ajarakused rahvast võiksid murda. Siis võime kindlalt olla, et meie ise oleme peremehed oma tuleviku üle ning suudame seda kujundada niisuguseks, nagu seda nõudvad meie südamesoovid.

Korsika saarel ründas vaenlane eile mitmel korral meie järelvägede positsioone Bastia ümber, löödi aga peale lühikest võitlust tagasi.

Saksa üksused jätkasid Istrias edukalt üritust kommunistlike bandiitide hävitamiseks. Peale Goerzist idapool asuva piirkonna puhastamist on võideldud nüüd puhtaks ruumid Triestist ida- ja kagupool ning seeläbi suunatud võitluse ja hävitatud mitmed bandiitide grupid.

Vaenlase lennukite üksused pommitasid eile päeval asulaid okupeeritud läänepiirkonnas. Tehtati laimkaotusi ja tunduvalt purustusi, eelkõige mõnede Hollandi linnade elamuterrakoonides.

Möödunud ööl ründasid vaenlase pommitlennukid Kasselit. Kahjul, peaaegu kogu vanalinnas, on tunduvalt. Elanikkonnal oli

kaotusi. Ohukaitsejõud hävitasid selle rünnaku puhul 44 vaenlase lennukit. 2 lennukit, neist üks 4-mootoriline lennupaat, tulistati alla merepiirkonnas lääne pool fog-lismaad.

Ohujõud pommitasid ööl vastu esmapäeva lennukite ja muud sõjalisi seadmeid Suur-Britannias.

Saksa kaugveotluspatarid tulistasid möödunud ööl briti rannikut ja saavutasid tabamusi Ramsgates, Dealis, Doweris ja Folkestones.

Theodor-Körneri-plakett 1813. a. laeandud vabandusvõitleja ja luuletaja Theodor Körneri mälestuseks asutas Reichstatthalter Leipzigis, Mutchemann, 23. septembril, Körneri sünnipäeva puhul, kirjaniku nimelise plaketi. Seda annetakse luuletajatele ja kirjanikele, kes võitle- sid sõduritena ja ohutasid oma teostega saksa rahvas ohvrivaimu ja kanglasmeelt.

Esimestena said plaketi kolm sõjalauletajat, kes andis praeguses saatusvõitluses oma elu saksa rahva eest. Need on: Kurt Eggers, Carl von Bremen ja Rudolf Maczurat.

Septembrikuus hävitati 1464 Nõukogude lennukit

Dajepri ääres võitlused sillapeade pärast. — Napoli loovutati pärast sõjaliste seadmete purustamist

Führeri peakorterist, 2. oktoobril. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: Kagu pool Zaporozhyet sooritas vaenlane oma viimaste päevade suurrünnakuil saadud raskete kaotuste tõttu vaid mõningaid kohalikke tulemusi rünnakuid.

Dajepri keskjooksul jätkuvad võitlused Nõukogude sillapeade pärast. Neil vasturünnakul purustati mitu vaenlase võitlusgrupp.

Mujalt idarindel teatatakse elavat võitlustegevust vaid keskloogis.

Septembrikuus hävitasid ohujõud ja maavägi idarindel 1464 Nõukogude lennukit.

Võitluses rinde keskloogis paistis viimaseil nädalal eriti silma 102. Saksia, 213. Alam-Saksi ja 299. Tüüringi-Hesseni jalaväed.

Lõuna-Itaalias ründas vaenlane ainult väiksemate jõududega tulemuselut piki teed Vassuvi ääres ja Foggia tasandiku läänepool. Ühe sisemurrukohta pärast põhja pool Foggiat käivad veel võitlused. Meie vägede tagasitõmbumine ühele mägi- ja oonile toimub kavakindlalt.

Leegionäridele saadeti õppelaagrisse kingituspakke

Eripakid lähetati teele pataljon „Narva“ sangarlikele võitlejatele

Eesti Leegioni Sõprade Seltsi poolt saadeti reedel teele suurem kogus kingituspakke õppelaagris viibivale eesti leegionäridele. Pakid saadeti välja koos õppelaagrisse siirdunud vabatahtlike eseloniga.

Suurema osa saadetistest moodustasid omaste poolt leegionäridele lähetatud pakid, mida oli kokku toodud üle 300. Päeva jooksul kasvas pakide arv veelgi, kuna omaste poolt kasutati viimast tähtpäeva, et vältida saadetavate toimetiste riknemist või vananemist pikema seismise läbi. Hulgaliselt oli saadetiste kohale tulnud ka posti teel. Saadetiste hulgas leidis ka keelpille leegionäridele.

Tõhusad rünnakud Lõuna-Itaalias

Berliinist, 4. okt. (DNB). Kiired saksa võitluskõrvaldused ründasid 3. oktoobril korduvat Lõuna-Itaalia rindel saksa rünnakule vaid kõhklevalt järgnevat vaenlast. Foggias loodes sattus üks saksa lennukitegrupp umbes 50 vookist koosnevale vaenlase konvoile, mis liikus loodesse. Madallennul heitsid meie lennukid pomme tihedalt liikseisoleva järgnevale vookile, kusjuures hajutati terve kolonn.

Teine saksa kiirete võitluskõrvalduste grupp opereeris Apeani mägede kohal ja ründas seal ülitähtsustul pommeid ja pardarelvade- ga vaenlase vookite koondisi ja väliagregid. Ka siin tekitati vaenlasele rasked kaotusi. Motoriseeritud vaenlase ohutõrje kolonn ja kahriväe positsioonid rünnati meie lennukite poolt enne, kui nad sautsid teostada mõju- kat vastutõrjet.

Jaapanlaste edukad õhurünnakud

Shanghaist, 2. 10. (DNB). Tugevad jaapani õhujõudude üksused pommitasid reede hommikul edukalt USA-õhujõudude ette- nihutatud toetuspunkte Hiinas. Rünnati Sin- fengi ja Luangani Kiangsi provintsis. Kõik jaapani lennukid põrjusid tagasi.

Theodor-Körneri-plakett

1813. a. laeandud vabandusvõitleja ja luuletaja Theodor Körneri mälestuseks asutas Reichstatthalter Leipzigis, Mutchemann, 23. septembril, Körneri sünnipäeva puhul, kirjaniku nimelise plaketi. Seda annetakse luuletajatele ja kirjanikele, kes võitle- sid sõduritena ja ohutasid oma teostega saksa rahvas ohvrivaimu ja kanglasmeelt. Esimestena said plaketi kolm sõjalauletajat, kes andis praeguses saatusvõitluses oma elu saksa rahva eest. Need on: Kurt Eggers, Carl von Bremen ja Rudolf Maczurat.

Septembrikuus hävitati 1464 Nõukogude lennukit

Dajepri ääres võitlused sillapeade pärast. — Napoli loovutati pärast sõjaliste seadmete purustamist

Führeri peakorterist, 2. oktoobril. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kagu pool Zaporozhyet sooritas vaenlane oma viimaste päevade suurrünnakuil saadud raskete kaotuste tõttu vaid mõningaid kohalikke tulemusi rünnakuid.

Dajepri keskjooksul jätkuvad võitlused Nõukogude sillapeade pärast. Neil vasturünnakul purustati mitu vaenlase võitlusgrupp.

Mujalt idarindel teatatakse elavat võitlustegevust vaid keskloogis.

Septembrikuus hävitasid ohujõud ja maavägi idarindel 1464 Nõukogude lennukit.

Võitluses rinde keskloogis paistis viimaseil nädalal eriti silma 102. Saksia, 213. Alam-Saksi ja 299. Tüüringi-Hesseni jalaväed.

Lõuna-Itaalias ründas vaenlane ainult väiksemate jõududega tulemuselut piki teed Vassuvi ääres ja Foggia tasandiku läänepool. Ühe sisemurrukohta pärast põhja pool Foggiat käivad veel võitlused. Meie vägede tagasitõmbumine ühele mägi- ja oonile toimub kavakindlalt.

Leegionäridele saadeti õppelaagrisse kingituspakke

Eripakid lähetati teele pataljon „Narva“ sangarlikele võitlejatele

Eesti Leegioni Sõprade Seltsi poolt saadeti reedel teele suurem kogus kingituspakke õppelaagris viibivale eesti leegionäridele. Pakid saadeti välja koos õppelaagrisse siirdunud vabatahtlike eseloniga.

Suurema osa saadetistest moodustasid omaste poolt leegionäridele lähetatud pakid, mida oli kokku toodud üle 300. Päeva jooksul kasvas pakide arv veelgi, kuna omaste poolt kasutati viimast tähtpäeva, et vältida saadetavate toimetiste riknemist või vananemist pikema seismise läbi. Hulgaliselt oli saadetiste kohale tulnud ka posti teel. Saadetiste hulgas leidis ka keelpille leegionäridele.

Tõhusad rünnakud Lõuna-Itaalias

Berliinist, 4. okt. (DNB). Kiired saksa võitluskõrvaldused ründasid 3. oktoobril korduvat Lõuna-Itaalia rindel saksa rünnakule vaid kõhklevalt järgnevat vaenlast. Foggias loodes sattus üks saksa lennukitegrupp umbes 50 vookist koosnevale vaenlase konvoile, mis liikus loodesse. Madallennul heitsid meie lennukid pomme tihedalt liikseisoleva järgnevale vookile, kusjuures hajutati terve kolonn.

Teine saksa kiirete võitluskõrvalduste grupp opereeris Apeani mägede kohal ja ründas seal ülitähtsustul pommeid ja pardarelvade- ga vaenlase vookite koondisi ja väliagregid. Ka siin tekitati vaenlasele rasked kaotusi. Motoriseeritud vaenlase ohutõrje kolonn ja kahriväe positsioonid rünnati meie lennukite poolt enne, kui nad sautsid teostada mõju- kat vastutõrjet.

Jaapanlaste edukad õhurünnakud

Shanghaist, 2. 10. (DNB). Tugevad jaapani õhujõudude üksused pommitasid reede hommikul edukalt USA-õhujõudude ette- nihutatud toetuspunkte Hiinas. Rünnati Sin- fengi ja Luangani Kiangsi provintsis. Kõik jaapani lennukid põrjusid tagasi.

Septembrikuus hävitati 1464 Nõukogude lennukit

Dajepri ääres võitlused sillapeade pärast. — Napoli loovutati pärast sõjaliste seadmete purustamist

Führeri peakorterist, 2. oktoobril. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kagu pool Zaporozhyet sooritas vaenlane oma viimaste päevade suurrünnakuil saadud raskete kaotuste tõttu vaid mõningaid kohalikke tulemusi rünnakuid.

Dajepri keskjooksul jätkuvad võitlused Nõukogude sillapeade pärast. Neil vasturünnakul purustati mitu vaenlase võitlusgrupp.

Mujalt idarindel teatatakse elavat võitlustegevust vaid keskloogis.

Septembrikuus hävitasid ohujõud ja maavägi idarindel 1464 Nõukogude lennukit.

Võitluses rinde keskloogis paistis viimaseil nädalal eriti silma 102. Saksia, 213. Alam-Saksi ja 299. Tüüringi-Hesseni jalaväed.

Hiljuti külastas Mustamere komandeeriv admiral ühte sadamakaitseüksust ühes toetuspunkti. Vaadates üle rüüstatud meeskondi, peatus akki admiral. Ta ees seisab koljatlik merimees. „Kui pikk Teie oiete?“ „Kaks meetrit, härra admiral!“ „Olete Teie saksa sõjalaevastiku pikim mees?“ — „Just nii, härra admiral!“ — „Siis Te vajate ka eri koikut?“ — „Just nii, härra admiral!“ See lõbus dialoog lõppes üldise muhelemisega. (PK-sõjakirj. Fighuber. Wb.)

Septembrikuus hävitati 1464 Nõukogude lennukit

Dajepri ääres võitlused sillapeade pärast. — Napoli loovutati pärast sõjaliste seadmete purustamist

Führeri peakorterist, 2. oktoobril. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kagu pool Zaporozhyet sooritas vaenlane oma viimaste päevade suurrünnakuil saadud raskete kaotuste tõttu vaid mõningaid kohalikke tulemusi rünnakuid.

Dajepri keskjooksul jätkuvad võitlused Nõukogude sillapeade pärast. Neil vasturünnakul purustati mitu vaenlase võitlusgrupp.

Mujalt idarindel teatatakse elavat võitlustegevust vaid keskloogis.

Septembrikuus hävitasid ohujõud ja maavägi idarindel 1464 Nõukogude lennukit.

Võitluses rinde keskloogis paistis viimaseil nädalal eriti silma 102. Saksia, 213. Alam-Saksi ja 299. Tüüringi-Hesseni jalaväed.

Lõuna-Itaalias ründas vaenlane ainult väiksemate jõududega tulemuselut piki teed Vassuvi ääres ja Foggia tasandiku läänepool. Ühe sisemurrukohta pärast põhja pool Foggiat käivad veel võitlused. Meie vägede tagasitõmbumine ühele mägi- ja oonile toimub kavakindlalt.

Leegionäridele saadeti õppelaagrisse kingituspakke

Eripakid lähetati teele pataljon „Narva“ sangarlikele võitlejatele

Eesti Leegioni Sõprade Seltsi poolt saadeti reedel teele suurem kogus kingituspakke õppelaagris viibivale eesti leegionäridele. Pakid saadeti välja koos õppelaagrisse siirdunud vabatahtlike eseloniga.

Suurema osa saadetistest moodustasid omaste poolt leegionäridele lähetatud pakid, mida oli kokku toodud üle 300. Päeva jooksul kasvas pakide arv veelgi, kuna omaste poolt kasutati viimast tähtpäeva, et vältida saadetavate toimetiste riknemist või vananemist pikema seismise läbi. Hulgaliselt oli saadetiste kohale tulnud ka posti teel. Saadetiste hulgas leidis ka keelpille leegionäridele.

Tõhusad rünnakud Lõuna-Itaalias

Berliinist, 4. okt. (DNB). Kiired saksa võitluskõrvaldused ründasid 3. oktoobril korduvat Lõuna-Itaalia rindel saksa rünnakule vaid kõhklevalt järgnevat vaenlast. Foggias loodes sattus üks saksa lennukitegrupp umbes 50 vookist koosnevale vaenlase konvoile, mis liikus loodesse. Madallennul heitsid meie lennukid pomme tihedalt liikseisoleva järgnevale vookile, kusjuures hajutati terve kolonn.

Teine saksa kiirete võitluskõrvalduste grupp opereeris Apeani mägede kohal ja ründas seal ülitähtsustul pommeid ja pardarelvade- ga vaenlase vookite koondisi ja väliagregid. Ka siin tekitati vaenlasele rasked kaotusi. Motoriseeritud vaenlase ohutõrje kolonn ja kahriväe positsioonid rünnati meie lennukite poolt enne, kui nad sautsid teostada mõju- kat vastutõrjet.

Jaapanlaste edukad õhurünnakud

Shanghaist, 2. 10. (DNB). Tugevad jaapani õhujõudude üksused pommitasid reede hommikul edukalt USA-õhujõudude ette- nihutatud toetuspunkte Hiinas. Rünnati Sin- fengi ja Luangani Kiangsi provintsis. Kõik jaapani lennukid põrjusid tagasi.

Septembrikuus hävitati 1464 Nõukogude lennukit

Dajepri ääres võitlused sillapeade pärast. — Napoli loovutati pärast sõjaliste seadmete purustamist

Führeri peakorterist, 2. oktoobril. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kagu pool Zaporozhyet sooritas vaenlane oma viimaste päevade suurrünnakuil saadud raskete kaotuste tõttu vaid mõningaid kohalikke tulemusi rünnakuid.

Dajepri keskjooksul jätkuvad võitlused Nõukogude sillapeade pärast. Neil vasturünnakul purustati mitu vaenlase võitlusgrupp.

Mujalt idarindel teatatakse elavat võitlustegevust vaid keskloogis.

Septembrikuus hävitasid ohujõud ja maavägi idarindel 1464 Nõukogude lennukit.

Võitluses rinde keskloogis paistis viimaseil nädalal eriti silma 102. Saksia, 213. Alam-Saksi ja 299. Tüüringi-Hesseni jalaväed.

Õõ relvade tärinas

Õõ on kottpime. Kitsas kuusirp kadus ka juba ammu süngumata pilve-massi alla, ega tule seal üldse enam nähtavale.

Rinne säärestel õõdel on karmilt salakaval. Müdiseb, prahvatab, sähvatab, sahisib... Nagu mitmevärvilised säraküünlad tõusevad kõrgesse õõpimedusse raketid, valgustades teatava aja rindejoont heleda valgusega. Kas pole mitte kusagil näha vaenlast üritust... Pärast raketide kustumist on veelgi pimedam, veelgi salapärasem, iga hetk täis põnevust ja ootusärevust.

Iga närv on nüüd pingul sest kogu aeg on tunne, et kusagil hiilib vaenlane. See mõte ristleb lakkamatult ajus. Õhus, pilkases pimeduses vuhiseb midagi.

— Trahh, trahh! mürsatavad vaenlase suured miinid meie positsioonidesse. Nende lõhkemise müra kajab kaugetele, nagu vile vastukaja sügavas kae-vus. Tuleb vuhisedes uusi miine, taas lendab õhku rakette ning nüüd töötavad müdisedes rasked kuulipildujad, külvates kuulirahaga üle kogu frondijooni. Pirsisedes vinguvad kuulid üle jooksukraavide. Nende seas on palju leekkuule. Need tõmbavad helkivad sirgjooni kahe rinde vahele.

Alarm on ka täna ja see on rinde-õõdurile kohustuslik iga hetk-olla valmis vaenlasega võitluse astumiseks. See toob meeste näole tõsise, peaaegu isegi karmi joone, teeb igast mehest võitleja. Kohustus ja võitlusvalmidus ning ka julgus on siin thendatud.

Liigume pilkases pimeduses. Minu ees, püstolkuulipilduja iga hetk laskevõim, kõnnib üks me populaarsemaid võitlejaid — pikk rühmaüleml-veltveebel. Astun ta kannul. Ta kontrollib poste. Räägime poolsosinal, vahetades vaid vajalikke, vähesed sõnu.

Jooksukraavid lõpevad. Seisame kitsakese teeraja hakul. See juhib meid eelpostide juure. Kitsas rada on vaevalt-vaevalt silmaga nähtav. Kahelpool lohkab paks, kõrge hein. Kõik on täis aga risti-rästi jooksukraave. Hüppame neis kohtades üle. Hüpetest krabiseb mulda kraavi põhja. Neist paremal asub me oma miiniväli. Vaid üksainus oskamatü samm — ja see võib lõppeda väga kurvalt.

Taas tõuseb uusi heledaid rakette. Meie ümber piniseb püssikuule. Veidi eemal plahvatab jälle miine. Ka üksikuid kahuriliske eraldab harjunud kõrv.

Kõikjal on ärevust. Sest meil on andmeid, et peale kõige muu kavatseb vaenlane kusagilt vasakult suuremat rünnakut tankide ja soomusmasinate toetusel. Tuleb ta täna, homme või ülehomme? Eks see küsimus ja ootusärevus põletab iga rindemehe meeli. Kõrv püüab tabada iga kahtlast heli. Ega pole vast kusagilt kuulida lühikute rägisevat kõlinal?

Raketide valgusel seisatume, et mitte anda oma liikumisest märki. Siis oleme esimeste eelpostide juures. Nimeta-

me, kes me oleme ja nõnda pääseme nende juure. Erksalt seisavad nad, kõrv tabamas igat heli. Olid jälginud juba ammu meigi liikumist. Oleme omad või?...

Pärast vajalikke instruksioone rühmaülemla poolt, liigume taas ettepoole. Sest seal, kusagil teatavas kohas, pimeduse pöues on me esimesed postid, esimesed valvurid, kes peavad vastu võtma vaenlase rünnaku esimese faasi. Nema-d on ka vaenlasele alati pinnuks silmas, neid püüab vaenlane esmajoones kahjutuks teha ehk vangki viia.

Olemegi nende juures. Hiirvaikselt seisavad nad oma kohtadel, käed automaatrelvadel. Toetume nende juure, pimedus musta vaibana me ümber.

Kõikjal kõmisedevad relvad. Praegu eriti ägedalt meist paremal. See on kindlasti me oma kompanii paremal tiival. Küllap seal vaenlane katsetab midagi.

Tean, me ees ja külgedel lasub lõp-sakas ristkühein ja siis on jõgi ning otsekohe üle jõe asub vaenlase positsioon. Vahepealne riba on eikellegimaa ja eikellegi jõgi.

Siin on koht, kus sõjajumal peab pühi kahurimürina ja automaatreldvade ragina saatel.

Omapäraseid mõtteid sigib pähe siin eelpostide juures. Siin oleme meie, eesti poisid ja seal üle me vaenlane. Kusagil kaugel on me väike, armas kodumaa. Seal lõigatakse ka kogutakse nüüd vilja. Kollased rukki hakkjalad kaunistavad kõrrepõlde. Meie siit ei näe ju kõike seda, ent me mälestustes on kõigil elav pilt sellest. Ja mälestuste küljes ripume me vankumatult. Igatüks meist armastab piiritult kodumaad. Läbi sõjarskuste rohkem kui ei kunagi varemalt. Miks seisavad need vaprad poisid siin, kaugel kodumaast, pimedas õös rindel, vaenlasega silm-silma vastu?

See on vaid suurest armastusest kodumaa vastu, kaitsma kodumaad kõigi sinakuuluvaga. Nende silmad ei puhka, vaid on väsimatult valvel kodumaa eest. Ja kui mõni neist vaprastest poistest langeb võitluses, kaugel võõrsil, jääb püha mälestus temast aukohale relva-vendade ja eesti rahva südames. Tabaks vaid, et kodumaa ikka hindaks oma poiste rasket võitlust. Kaks aastat võitlust on kaks aastat ohvrimeelt kodumaa eest.

Laskude mürina saatel liigume tagasi punkrite liini juure. Viskame sia paksu heina sisse pikale. Kõikjal müdiseb. Kõrva vastu maad pannes on kuulda kuus maapind otsekui rappuks. Õõpimeduses ilmub me pea kohale lennuk. Põriseb ringeldes, raske on öelda, on see oma või vaenlase. Vastandina tavalisele tulistamisele, vuriseb ta täna õõsel peagi minema. Vahel, valgematel õõdel on neid terve hulk. Kord oma, kord vaenlase. Ja külvavad vaenulisi positsioone üle pommide ja kuulirahaga.

Meist vasakul, veidi kaugemal algab äge relvade podin. Paremal tiib on jää-

Viinis leidsid Reichsjugendführeri juuresolekul aset Hitleri nooruse võistlused teadete-teenistuse alal. Need võistlused mõõdusid sõjalise tähe all, kusjuures neile elasid kaasa kindralid, admiralid ja sõjaväeosade ning relva-SS üksuste sideohvitserid. Vasakul: kaugekõneliini ehitamisel. Keskel: kaabli kinnitamine kõikuva posti külge. Paremal: Reichsjugendführer Axmann ja Reichsleiter Baldur von Schirach. (Wb.-Hilfcher)

nud vaiksemaks. Lasevad pak'id, miinipildujad, kahurid. See on me naaberkompanii, samuti eesti poisid. On pike-mata selge, et vaenlane üritab seal peale tulekut.

Hüppame üles. Tõttame oma jooksukraavidesse. Poisid on kõik valvel, relvad peos, granaadid vöö vahel. Kohtudes kompõliga kuuleme, et meie kompanii paremal tiival on üritanud vaenlane väikest sissemurret me positsioonidesse. Kuid meie poiste poolt kiiresti tagasi löödud. Nüüd katsub sama me naaberkompanii juures.

Sääl kestab äge tulistamine lakkamatult. Pak'id tühmivad õõpimeduses, mängleb relvade mitmevärviline tuli nagu vikerkaari valgus kaugel põhjas.

Kas veerevad kaugemal ka juba vaenlase tankid? Sest üks muidu nõnda elav tankitõrje-relvade tuli. Me poisid on kõik valvel. Mis ka ei tule, kuid oma positsioonidest nad ei tagane.

Kalastajate asulais Saaremaal tekkis iseseisev kultuur juba 2000 aastat enne Kristust

Arheoloogilised väljakaevamised toovad päevavalgele elupildi aastatuhandete kauguselt

Nagu varemalt aastail, korraldati tänavugi Tartu ülikooli Arheoloogia Muuseumi poolt rida kaevamisi, mis olid mõeldud peamiselt teadusliku uurimistöö jätkamiseks eelmisil aastail avastatud leiukohtades. Kaevamisi teostasid Tartu ülikooli arheoloogia instituudi juhataja dr. R. Indreko ja mag. Marta Schmiedehelm, kes olid kaevamistööde juhatajaks eri leiukohtades.

Dr. R. Indreko teostas koos abilisega proovikaevamisi Saaremaal, Kihelkonna Undva külas ja võru lähedal Tamula järve ääres, kus ta mõõdnud aastal avastas tähtsaid arheoloogilisi leide. Mag. M. Schmiedehelm võttis proovikaevamisi ette Toilas Kuldoru ja Ilumäe talude piiril, kus oli avastatud üks vanaaegseid kalme. Nende kaevamistööde käigust ja tulemustest jutustasid ajakirjandusele lähemalt dr. R. Indreko ja mag. Schmiedehelm.

Dr. Indreko märkis, et kõigepealt ta võitis proovikaevamise ette Saaremaal Undva külas, kust juba aastate eest oli leitud kaks kivi ja õõstalt, keraamikat, tulekivikilde ja muid tundemärke, mis lubasid seal oletada vanaaegse asula asukohta.

Undva leiukoht asetseb endisel rannajoonel vallseljakul, praegusest merepiirist umbes kilomeetri võrra sisemaa poole. Siin on tegemist endise rannaga, kus elasid kalurid.

Esialgu laskis dr. Indreko Undvas teha proovikaevamisi ka lahtistes liivaaukudes, kust varem oli leitud üksikuid esemeid. Kaevades aga selgus, et kultuurkiht seal on liivavõtmisega hävitatud ning tuul on uhtunud liiva teisele kohale, mistõttu ka leitud on laiali pais-

satud. Liivast leiti siiski mitmeid lihvimiskivide katkendeid ja paar kõõvitsat. Edasi kaeveti liivaaukudest mõnikümend meetrit eemal terves maapinnas, kus tuli välja savinõukilde. Mõni meetrit edasi leiti neid kilde juba massiliselt. Selles kohas oli kultuurkiht täiesti alati hoidunud ja paks. Võttes siin lahti suurema ala, satuti otse asula kultuurkihtide. Seega ei tabatud küll otse asula elanikuajanduseid, vaid satuti nende lähedusse.

Peale savinõukatkendite tuli kaevamisel välja mitmesuguseid kvartsist ja tulekivist riistakesi: kõõvitsaid, lõikeriistu, kaevitsaid, naaskleid ja lihvimiskive. Ku leiti mitmesugusest kiviliikidest valmistatud suuremaid tööriistu, nagu kivikirves jm.

Kogusummas tuli siin päevavalgele umbes 500 leidu, mis kuuluvad tagasi aega veidi üle 2000 a. e. Kr. — nooremasse kiviaega.

Nende muinasleidude põhjal võib järeldada, et enam kui 3500 aasta eest leitud Saaremaal kalastajate asulaid, millele elanikud omasid iseseisva kultuuri.

Kaevamisel leidis vähe tollesse ajajärku kuuluvaid luuriistu, mis selles liivases kihis on tõenäoliselt kordunud. Leitud savinõukatkendid kuuluvad kammkeraamikasse ja on kaunistatud hõreda kammornamendiga: kammtemplite ja lohukestega, milline savinõude kaunistamisviis kuulub kammilustuse stiili lõppajajärku.

Savinõudeleidude hulgas väärib märkimist üks hästi säilinud nõu põhjaosa, mille järgi on võimalik rekonstrueerida noorema kiviaja savinõu. Varem saadud leidude hulgas puudus meil siiani nii tervena säilinud põhjaosa. Nii saab tänavuste leidude põhjal määrata kindlaks savinõu vormi, vanuse, stiili jm. teaduslikult vajalikku. Praegu on veel uurimata nõudeks tarvitatud savi koosseis mis laseks otsustada, kas see on kohalik toode või toodud siia võõralt aladelt.

Muu hulgas leiti kaevamisel ka paar tükki merivaiku, mis lubab oletada, et tollal on peetud kaubanduslikku läbikäimist Ida-Preisimaaga, kus merivaiku leidis.

Hakkas ilmuma „Tehnika Kuukiri“

Neil päevil alustas ilmutmist populaartehniline ajakiri „Tehnika Kuukiri“, mille väljandjaks kirjastas „Eesti Ajaleht“. Ajakiri ilmub Eesti inseneride ühingu ja Eesti keemikute seltsi kaastegevusel ning peatoimetajaks on prof. dipl. ins. Hans Võrk. Uus ajakiri on seadnud omales juhiseks populaarseid tehnikat — menetlust parema eluajäre saavutamiseks — ja ka teadust, mis on tehnikas alus. Samuti anda tulevaid tehnikat mitmelgi alalt saavutamisele ja nende rakendamisele igapäevasesse ellu.

Uus ajakiri ilmub üks kord kuus ning üksiknumber maksab 1 rmk. Tellida saab kuni aasta lõpuni Tallinnas, Pikk tän. 2 ja kõigi provintsi ajalehete talitustes. Tellimine kuni aasta lõpuni maksab 4 rmk.

Esimeses ajakirja numbris on muuhulgas artikleid Tehnikaülikooli ehitusõpetus laboratooriumi juhataja Leo Jürgensonilt „Sard-tellis“ prof. dr. H. Freimuthilt „Elektrivõlu ja magnetvälja suundadest“, Erich Reinekit „Tuulegeneraatoritest“ prof. dipl. ins. A. Linarilt „Mineralkaevetiste rikastamine“ dipl-inseneridelt K. Hirv ja R. Kulbas „Elektriseadmete ehitamisest“ ning pikem artikkel „Ajakohased taluühitused“.

Sinise taeva all

ROMAAN
Johannes Kaup

meile, nüüd kogu jõugu kaela.

„Kas ta seepärast veel pääseb sinna, nende juurde, ja kutsuma,“ kahtles Margusson ning tal oli õigus, sest nad polnud suutnud asuda veel langenute matmisele siiasamasse, varjatud põõsaste vahele, kui Ääsimäe Ott tuli juba teelt õuele ning suundus sealtsiis metsa viivale rohitud ratasterajale, kaasas vihaseguse kartlikkusega alul mehi ja siis hirmunult laipu vahtiv näine.

„Noh, kuidas see meeldib?“ küsis talt Kustas ja osutas lamajale. „Nõnda on nad siin nüüd seepärast, et löid nad siia, tapma Taavetit ja meid.“ „Minu verd tahtsid näha...“ ütles nüüd ka Taavet naisele tõsiselt otsa vaadates. „Tahtsid kuulda pauke siit, metsaservalt, ja kuulsid ka, aga ei aimanud, et Jumal on veel inimestega ja juhib nende sammu. Mis sa nüüd arvad, kui oled sedaviisi meie juures?“

„Aga naine ei arvanud midagi. Ta tardunud pilk püsis ikka veel neil, kellest alles hiljuti lahkunud maja juures ning kes praegu ei hinganud enam.“

„Eks üks tee kõikidele ja kõik ühele,“ vastas tema asemel Vanase Kustas ning lisandas hetke pärast: „Ükskord saab aga igal lõõg täis ja siis puutuvad näpud põhja.“

Naine tõstis nüüd pea. „Kas te... tahate saata siis nüüd minu, nõrga naisterahva, kah... sedasama teed või... neile järele?“ küsis ta silmade avardudes neisse tekkinud tottras hirmus.

Ükski ei vastanud talle aga seepeale sõnagi ning kuna vaikus muutus järsult pisut ebamugavaks, pöördus Endel samas Eerikule ja Margussonile.

„Ma usun, teie võtate ta kaasa, viite Uusna korraldusse ja esitate ühtlasi ettekande sellest, mis siin juhtus. Ott ja Kustas korraldavad ehk selle asja,“ osutas ta laipadele. „Kui tulete ühes,“ jätkas ta siis maja poole minnes, kuhu hetke pärast ka Taavet talle järgnes, „annaksin paar labidat.“

Ning kuna nad läksid seejärgi neljakesi hanereas mõõda väljateed, kust Taavet alles hiljuti oli toodud kahe mehe vahel talle määratud viimset teed, maja poole, seisid kolm mahajäänut veel tüki aega metsaservalt, enne kui viipasid naise kaasa ja kadusid metsaeelselt legendikult.

Endel ei rääkinud isaga enne peaaegu midagi, kui Kustas ja Ott olid uuesti lahkunud ning nema-d läinud majja. Seal seisatus ta aga järsku keset tuba ja pöördus siis isale.

„Noh,“ ütles ta, „eile käisime siin ja palusime, et tuleksid siit ära, sest nõnda on oht väiksem ja meilgi seal muretum. Siis sa ei tulnud, kuna arvasid, et siin on sinu vaevaga teenitud maa, oled ise juba vana mees ega puutu neile kuidagi ette...“

Isa vaatas talle ainult korraks kõrvalt otsa, läks siis, istus oma voodi äärel ja hakkas seal laadima pisut värisvate sõrmedega pipu, pea maas.

„Nüüd on seljataga võimalus, kus seesama mees, kellega lõikasime kord nime talve jooksul koos puid, magasime ühel naryl metsamajas ja...“

„Mis sa temast, Endel-poeg, enam räägid — teda ei ole ju enam,“ ütles Taavet pead tõstmata ja vaikselt talle vahele.

„Jah, isa, teda küll ei ole enam; aga... kas sa arvad, et see jääb siis niisama?“

„Kui nüüd Viriti naine ka... ei pääse enam sinna rääkima... mida's nad ikka enam või kust...?“

„Viriti naine, jah, ei pääse küll enam sinna“, kinnitas Endel, „aga ega sa seepärast ometi usu, et nad jäetakse niisama, kadunuks, või et rattad ei hakka nüüd veerema eriti raskesti?“

Taavet süttas piibu ja kuna sinakad suitsupilved täitsid ta ümbrust ning tõusid siis pikkamööda hallenedes lae poole, vaikis ta, vaadates kuidagi tühjalt pilgul oma ette.

„Isa,“ jätkas Endel, „ma loodan, et sa oled

nüüd mõistlik. Pisike säde võib teha suure tule ja pajad võivad hakata keema üle. See, mis õnnestus meil ükskord, ei õnnestu kindlasti enam teisel korral. Ja, usu mind, — Kõnnuturja siin ei lähe seepärast su eest veel kuhugi, kui hoiad veidike oma elu...“

„Ah,“ ütles nüüd isa, „sa räägid, — jah, mis sul viga rääkida, aga minul... kuidas ma lähen nagu hunt Kõnnuturjalt — tõmban saba jalgade vahele ja lähen, nagu saaksin ma surma eest ära joosta... See on nii raske kohe, et...“

„Jäta, isa, sääraseid mõtteid!“ keelas Endel. „Kui lähed Kõnnuturjalt, ega sa lähe seepärast veel selleks, et peaksid jooksma otse surma eest, aga ju sa tead, et kartmine on parem kahetsemisest, veel parem aga elu surmast.“

Nad rääkisid sellest seal veel üsna kaua ning Endelil oli tänagi raske teda veenda Kõnnuturjalt lahkuma. Ja Taavet ei andnudki selleks mingit sõnadega titeldud nõusolekut, aga kui Kustas ja Ott tulid viimaks tagasi ning teatasid, et see on nüüd korras, kuid et eemal, Avarküla pool, on märgata maanteel kahtlaselt elavnenud liikumist, siis ohkas Taavet — teab millele kõik mõteldes — ja tõusis viimaks.

„Anna läks alevisse,“ ütles ta.

„See on hea,“ vastas Endel. „Me võtame nüüd loomad kaasa, ja siit, ruumidest, riideid ja muud hädavajalik, et elu ei oleks päriselt alguses, kui siin vahepeal peaks midagi juhtuma...“

Ikka ei ütelnud Taavet veel oma seisukohta siia — ega sinnera, aga nõnda oii see ka hea, sest ta ei vaimunud nüüd enam vähemalt ka vastu. Ta vastupanu oli siiski murtud.

„Jah, siis ka temä, Tõndu, oli nende hulgas ja valmis isegi mind...“ ütles ta pooliku mõtte liialt valjusti. „Kui kurjaks on läinud inimesed, kes loodud Jumala näo järgi.“

Neljakesi ei olnud neil raske koguda kibe-kiiresti kokku hädavajalik väikesest elamisest-olemisest. Ning ainult väheke aega oligi nõõdnud, kui Kõnnuturjalt lahkus neli meest vankrite kuhjatud kraamikoormaga ja paari lehmaga nurg mõne lambaga, minnes otse põldude taga algavatesse metsadesse, nagu oleksid nad asunikud, kes lähevad otsima seal, kuski metsade taga, uut paika elamiseks, kuna siin peavad jääma majad tühjaks. Kaks neist, isa ja poeg, seisatusid met-

saservalt ja vaatasid tagasi, aga kumbki neist e lausunud seejuures sõnagi.

Metsapaos oli aga Kõnnuturja juhtum tekitanud vahepeal elevust, mis haaras esialgu küll ainult kitsast juhtkonda, levis siis aga pikkamööda ka meeste. Endel kuulis sellest esimesena Margussonilt, kes näis teda nagu oodanud, sest vaevalt oli mehed saanud, kui ta tuli juba Endeli juurde.

„Noh, teatasid Uusnale?“ küsis Endel. „Kuhu jäi naine?“

„Teatasin. Nad viisid ta ülekuulamisele — sinna, staabi juurde, väikesesse majakesse. Uusna tuli hiljem tagasi ja oli pisut murelik.“

„Murelik?“ küsis Endel. „Kas ta ütles midagi?“

„Ütles, et... peame nüüd olema valvel, sest see naine näib olevat teinud rohkem, kui tunnistab.“

„Soo!? Seda võis karta!“ ühmas Endel laupa kibrutades.

Margusson ei rääkinud sellest rohkem, kuid ei lahkunud ka Endeli juurest. Kui see oli saanud isa ühes kaasatooduga majadest eemale, tagumisse metsaossa, kuhu polnud otsekohe teedelt tulles hõlpsalt juurdepääsu, ja läks siis ise Siimuso poole, tuli Margusson temaga ühes ja arvas lõpuks peale pikemat vaikimist:

„Endel, mul on sellest... Kaarinist kahju. Ta ei ole nii halb, kui sa ehk arvad...“

Endel vaatas talle imestanult otsa, sest ta oli mõelnud praegu hoopis muud.

„Halba! Mis halba siis mina peaksin temast nii väga mõtlema?“ küsis ta.

„Noh, et niiviisi, — oled seadinud talle valve järele ja...“

„Sa usud, et see talle kuidagi kammitsaks?“

„Kammitsaks nüüd, aga ju ta kisub meeleolu alla, sest niiviisi ikka... just nagu varg kunagi“, muutus nüüd Margusson oma soovides avameelsemaks.

Endel vaikis tüki aega.

„Mind ei huvita see küsimus praegu kuigi palju,“ ütles ta viimaks, „aga sa nägid alles täna, et naised võivad teha üsna palju pahandust ja halba, kui neile jäetakse selleks võimalusi. Sa

Punaarmee pääsnud 13570 eestlast

Käesoleval aastal saabunud kodumaale 1262 meest

Arvuliselt kõige suurema kaotuse jõe alal tekitasid enamlaste eesti rahvale meele- tegevuse mobilisatsioonid, mille all. Vägivaldselt ära viidud 60973 eestlastest on mobiliseeritud 35582 ja tegevvalmis 5500 meest.

Kaotused meeste alal oleksid olnud tunduvalt suuremad, kui Saksa vägede kiire edasitungi tõttu ei oleks Tallinn kiiresti vallutatud, millega tuhandetel meestel võimalus pääseda laevadelt maale tagasi.

Vägivaldselt punaarmeele sunnitud eestlased kasutasid esimest avanevat juhuslikku, et üle tulla sakslaste poole. Nii on enamlaste võimu langemisest kuni praegusele Nõukogude punaarmeele pääsnud üle 13 tuhande eestlase.

Tallinnas pääsis 1941 aastal laevadelt tagasi kodumaale 5638 meest. Nende liig- dus 5121 meest, peamiselt tegevvalmis, kes esimeses lahingus kogu relvastusega üle tü- lid Saksa vägede poole. Sel teel pääsis ju- bla 1941 aasta teisel poolel punaarmeele Eestis- se 10759 eesti meest.

Teravilja kokkuost areneb jõudsasti

Vilja on toodud põllupidajate poolt kokkuostupunktidest seniajani rohkem kui läinud aastal samaks ajaks

Endiste tagavarade nappuse tõttu korraldati käesoleval sügisel vilja kokku- toomine kiirendatud korras ja selleks nähti põllupidajale ette kiiruspreemiad teravilja müümisel.

Sellel oli häid tulemusi ning vilja on senini kokku ligi kolm korda rohkem, kui läinud aastal samal ajal.

Vaatamata sellele, ei toimunud vilja äraandmine siiski määratud ja kavate- tud ulatuses. Selle põhjuseks tuleb luge- da asjaolu, et paljudes kohtades on viil- veel pekmata. Peksuraskused on tingi- tud mitmesugustest põhjustest.

Eeskätt annab siin tunda peksusead- mete ja nende käivitamiseks vajalike õlide kui ka tööjõu puudus. See on küll paratamatu sõja ajal, kuid sellepärast ei jää veel viil pekmata. See toimub ainult aeglasemalt.

Andeksandmatud on aga need nähtu- sed, kus peksmine ei edene tarvilikus korras, kas siis hooletusest või jälle peksu seadmete omanike isiklikest huvidest aetuna. Nii on mõned omanikud nõud- nud põllupidajalt viljapeksmise eest tasu natuuras ja seda küllaltki kõrgel mää- ral. See on täiesti lubamatu teguviis ja kohalikel järevalve asutustel tuleb niisugune väärkäitumus võimalikult kohe kõrvaldada.

Need erandid aga ei tohi mõjustada ega olla mõõduandvad vilja õigeaegselt peksmisel ja üldiselt peab tähendama, et kokkutoodud viljakogusega võib mõne maakonna osas rahul olla.

Esimesel kohal viljaandmisel oli Tartu- maa, kuna viimasel kohal püüvaid Lää-

1942. aastal kasutasid punaarmeele son- nitud eestlased ületulekuvõimalusi, mis ava- nesid Nõukogude Liidus eestlastest moodus- tatud väeasade rindele saatmisel. Aasta jook- sul saabus ületulnuist kodumaale 1605 eest- last. Nende hulgas oli 582 Venemaa eestlast, mis tõendab, et ka Nõukogude võimu ajal sündinud ja kasvanud eestlased ei ole enam- lust omaks võtnud ega kaotanud sidet oma rahvaga.

Käesoleval aastal on Nõukogude Liidust pääsnud ja kodumaale jõudnud 1262 eesti meest.

Seega tõuseb punaarmeele pääsnud eesti meeste arv 13570-ni. Paljud neidest on as- tunud kas Eesti leegioni või eesti idapataljo- nidesse ja võitlevad rindele enamlaste vastu.

Saksamaalt sõjavangilaagrist on ERÜ eestlast kogu toonud 18 juhtumil omabusi- tega, ülejäänud on kodumaale toodud raud- teel või mereteed mööda. Kodumaale saabui- jale on ERÜ poolt organiseeritud ainelist abi toiduainetega, antud riietusega.

nemaa ja Petserimaa. Kokkutoodud vilja kohta peab tähendama, et osa põllu- pidajaid on toonud kokku marga ja kas- vamaalainud vilja. Säärasel viiljal ei ole väärtust. Tuleb pidada meeles, et vilja niisukus võib olla kõige rohkem kuni 17% ja puhtus peab olema 95%.

Vilja kokkuvõtmine omab väga suure tähtsuse. Siin on suur ülesanne täita põllumeestel. Sama suur ülesanne ja vast- tustus lasub kokkuvõtu korraldajail. Eriti suurt hoolsust ja järelevalvet peavad teostama kohalikkude omavalitsuste juhid, kuna just nemad on vastutavad kokkuvõtu õigeaegsuse ja korrapärsuse eest.

Ule saja nõukogude tanki ründab meie positsioone. Tankitõrjekahur vahetab asukoh- ta. Ta tarvitseb sooritada vaid väikese pöörde paremale ja juba leiab ta enda ees uusi tanke. (PK-sõjakirj. Rottensteiner. Wb.)

Õnnitluste vahetus timukate ja nende ohvrite sugulaste vahel

Anglo-bolshevistliku koalitsiooni laag- ris valitsevad juba ammugi õige oma- pärsed kombed, mis hoolivad vähe poliitilise ja inimliku viisakuse nõuetest. Mida vaenulikkude rahvaste juhtivad mehed seal korda saadavad fiksteist ületava endasalgamise alal, see ei pa- negi oma sageduses enam imestama. Ka ei näi enam sugugi kummalisena, et end uhkusega poliitilisteks miniatüür- „valitsusteks“ nimetavad emigrantide- juhid Moskvas ja Londonis neid kom-

ja igale mehele esialgseks kuludeks 50 riigimarka.

Sakslaste poole ületulnud või end vangi andnud eestlaste vabastamiseks on ERÜ ära- viidud otsimise ja tagasitoomise osakond ZEV loonud sidemeid Saksa sõjavägede ülemjuhatause sõjavangide osakonnaga (OKW Kriegsgefangenenwesen), terve rea sõjavän- gilaagrite ülematega ja muude sõjaväe ning tsiviilasutustega. Saksa asutuste poolt on alati osutatud heatahtlikku vastutulekut ja kiirendatud eesti meeste kodumaale tagasi- toomist.

Mihkel Kampmaa surnud

Neljapäeva õhtul kella 7 paiku suri Tartu Ülikooli 1. sisehaiguste kliini- kus tuntud eesti kirjandusloolane ja õp- peraamatute autor Mihkel Kampmaa 76 aasta vanuses. Kadunu kannatas lige- male aasta kõhunäärmete vähijätku all ning viimased kuud viibis ta haiglas.

Mihkel Kampmaa oli oma pedagoogi- lise tegevuse kõrval mitmepalgeline kirjamees-kirjandusloolane, ajakirjanik, nooremas eas ka luuletaja ja vanemas eas seltskonnak- ning kirikutegelane. Kõige tähtsamaks tuleb lugeda ta tegevust kirjanduslool alal, mis oli ka kadunud lemmikalaks. Eriti laialdaselt on tuntud ta kirjanduslool õpperaamat „Eesti kir- janduslool peajooned“, mis on ligi 1200- lk. suurteos ja mille esimene jagu il- mus juba 1912. aastal ning 4. ja vii- mane jagu 1936. aastal. Suurt tähele- panu väärisid ka tema koolilugemisraa- matud. Tema teoste üldarv ulatub 30-le. Kampmaa teened hariduse ja koolielu alal hinnates välisid Eesti Kirjanduse Selts ja Tartu Üliõpilaste Selts ta oma auhikmeks. Sõjasuvel 1941 kaotas kadunu Tartu suurtulikahtu puhul oma kinnisvara ja koos sellega ka oma rikkaliku ja väärtusliku raamatukogu.

Kindralkomissar Kube riiklik matus. Berliini uue riigikantslei mosaiiksaalis leidis aset bolshevistliku mõrva ohvriks langenud Valge-Vene kindralkomissari, gaulleer Kube matus. Meie pildil: riigiminister Rosenberg peab mälestuskõnet. (Weltbild)

Noorte kultuuripäevadelt Darmstadtist

Eesti Noored terviselinnas Wiesbaden. — Viibiti Goethe majas Frank- furtis, Maini ääres

Eesti Noorte esindusalk jõudis reede- varahommikul Darmstadtist, noorte kultuuri- pidustustelt, Tallinna tagasi.

Septembri keskpaiga väljusid Tallinnast Eesti Noorte esindajad, kokku 10 isikut, Ida- ja Lääne-Riigiministeeriumi kutsel, et osa- võtta küllalistena Darmstadtis peetavates Hes- sen-Nassau piirkonna noorte kultuuripäeva- dest. Eesti Noorte koosseisu kuulusid 7 noort suurematest noorte malevatest, Eesti Noorte Peastaabi osakonna juhataja H. Michelson, kellega kaasas olid ka meie Koitjärve kul- tuurialade laagrist tuttavaks saanud rahva- tantsude õpetaja Uilo Toomi ja lauluõpetaja pr. A. Sömer. Kultuurilised üritused Darm- stadtis algasid 19. juunil suure avakontserdiga maateatri saalis. Kultuuripäevade pearahk- laas ühelt poolt noorte muusika, laulu ja mängurühmade esinemises ja võistluses, mil- leks olid kogunenud kõigist piirkonna ma- levatest paremad rühmad. Muusikalise võist- luses esinesid rühmad fantaaside mängus ja trummidega, millele järgnes rühmade viisi laulmine tänavail linna keeskustes. Õhtuti esinesid noored solistidena klassilise muu- sika alalt Beethoveni, Schuberti, Bachi, Mozarti, Straussi jt. helitöödega.

Teisalt oli noortele korraldatud teatri- õhtuid kutseliste teatrite poolt. Toimus ka serenaadide õhtu kutseliste jõudude poolt, millele kaavga esinetakse muuasa ka 16. oktoobril Saksa riigihäälingus.

Teiste kultuurialade osas toimus noorte raamatunäituse avamine. Ka noorte kunsti ja käsitööde näitus oli esindatud. Näituste osas ei esitata niivõrd väljapakute hulka, kui valikut ja ülevaatlikkust. Sellest tingi- tuna ei kujune näituste jälgimine silmale väsitavaks, vaid seda enam paeluvaks.

Meie noorte esindusel oli peale kultuuri- päevade kava osade jälgimise võimaldatud veel üsna laialdast võimalust väljasõitudeks vaatamisväärsustega tutvunemiseks. Eriti elamusrikkaid mälestusi jättis Goethe sünni- majaga põhjalikum tutvumine Frankfurdis Maini ääres. Samuti meelkõitvaks oli sõit Rheini mööda ja maastõrühmajuhitide õppe- asutustega tutvumine.

Viimased päevad enne tagasiõitu viibiti tuntuimas terviselinnas Wiesbaden. Meie noortele võimaldati aurasuuna, terviseveevan- nide ja supelbasseinide kasutamist.

Õpperis kultuuripäevadele on jätnud meie osavõtjasse palju kauneid mälestusi.

Ferenc Herczeg — Ungari eluõiguste kaitsja

Suure hõimukirjaniku juubeliks

Hiljuti pühitsete Ungaris oma 80. sünni- päeva üks hõimurahva juhtivaid kirjanikke Ferenc Herczeg, kelle looming on hästi tun- tud ka meie kirjanduspublikule.

Ferenc Herczeg sündis 22. septembril 1863 Verseci linnas Ilinapea pojana. Ta õppis Budapesti ülikoolis õigusteadust ja tegutses selle järel advokaadikandidaadina. Kirjan- dusele hakkas ta alustas ta üsna varakult. Sattudes ühe ohviteeriga duelleerimise pä- rast neljaks kuuks vanglasse, kirjutas ta seal oma esimese romaani, mis sai kohe au- hinna osaliseks. Edust tänuvõttuna vahetas H. nüüd advokaadikarjäär kutselise kirjaniku sule vastu, kerkides peagi Ungari kirjandus- elu esirinda. A. 1896—1918 kuulus ta rahva- saadikuna parlamentis, hiljem kirjandus- ja kunstnike esindajana selle ülemkotta. Elumaaast lahutatud Lõuna-Ungari parima pojana ei saanud ta loomulikult leppida Trianoni rahulepingu põhjustatud ülekohtu- ga, vaid toetas kogu oma autoriteedi ja energiaga piiride revisiooni püüdeid, mille- te toetumist oli tal veel kõrges eas osaks antud näha.

F. Herczegi teoseid on tõlgitud ligi paarikümnesse keelde, kiidustades nende loo- jale maailmakuulsuse. Ühtlasi on autor ka Ungari Teaduste Akadeemia liige ja Buda- pesti ülikooli audoktor.

Juubilar on loonud nii novelle, romaane kui ka näidendeid. Tema aineal on avar: sõjasaased, rahvuslikud ja individuaalsed probleemid leiavad tema poolt käsitlemist. Paljudes teostes valgustab ta filosoofi üleva- relhuga mehe ja naise vastastikust mõjusa- mist. Mees ehitab perekonda, arendab ühis- konda, kujundab ajalugu. Selles tegevuses inspireerib teda aga juhtivalt, heas või hal- vas suunas, näine. Romaanis „Paganad“ sei- sab preester Marlon vastu Pusztá-emaenda meelitusitele, et ainult oma ülesarvet täita. „Kuldviituli“ professor Arato aimab oma naise truuksusest. Sõnalausumata läheb ta maailmasõja ajal Karpaatidesse tüütnhaiged ravima; tema onupojad, kes on abikaasat seinini lapselik-idealistlikult austanud, rut- tavad haigeina rindele, et võimalikult peat- seid langeda. Kirjanik rõhutab, et perekonna

elu puhtuse kadumisega varisevad ka kor- rastatud ühiskonna alused (nii näiteks roma- noides „Szabolcsi ábeli“, „Hingerdöy“ jt.) H. kaasaega käsitlevate teoste keskkonnaks on ungari keskklaadi ja jõukama kodaniku- seisuse ringkonnad. Nende eluolude aluseid näeb ta kindlas moraalil ja intensiivses töös. Armastusvahetuskordade kujutamisel jääb ta truuks ungari rahvuspsüühil põlisele purita- nismile.

Kaugemale lugejale pakuvad aga erilist huvi H. ajaloolised romaanid. Neist annab üks ta peateoseid, „Paganad“, värvika pildi muistse paganuse surmahetkusest ristiusuga olles Juhani Aho „Päev“ ja D. Merežkovsky „Julianus Taganeja“ kõrval maailmakirjan- duses üks põlvimad selleainelisi. „Elu värv“ kujutab Türgi ekepanisooni Euroopa sõda- melle, mil Ungari ootas pääsimist Rooma paavstilt. Kuid abivägede saatmis-eks vaja- likud summad kulutatakse Roomas Püha Peetri kiriku kupli lõpetamiseks ja „barbaar- sed“ ungarlased loovutatakse Türgi ikke alla. Mõlemad meistriteosed on ilmunud ka eesti tõlkes.

Antori moodsa seltskonnaelu kujutusest on ilmunud meil peale eelnevalt reegneer- ruva „Kuldviituli“ veel lõbus-vallatlev Gyur- kovicsi-sari. Meie teatripublikul on säilinud meeldivad mälestused tema „Sinirebasest“ ja „Gyurkovicsi tütreist“. Käsitirjas ootab lavalepääsu ajalooline drama „Bütsants“ Ants Murakini tõlkes, kel on kõrgväärtus- likke teened nii Herczegi loomingule kui ka üldiselt ungari kirjanduse eestindamiseks.

F. Herczegi loomingut kokkuvõtlikult hin- nates väidab E. Viranyi: „H. on rikkumatu ja terve ungari maailmavaate esindaja, kes püüab eeskätt oma rahvast kasvatada, tema idealide teostamise eest võidelda. Ta ütleb: „Niisugune rahvas kui meie, kelle elu iga- veeses piiramisetaisukorras, vajab mehi, kel on terve mõistus ja tugev seisukoht. Ungari suutis ennast senini Ida rahvaskilludest seast ainult oma vaimilise ja füüsilise üle- võimu nbiil alal hoida. Kui ta kaotab selle üle võimu, kaotab ta kõik.“ H-i arvamine jä- rele ei vii ungari endale lubada „õõbiu- setuse lutsust“. Inimkonna jaoks võib ainult kõlbiline elu ning töö kindlalt väljapääsutee olla. Selles mõttes juurdub H-i konstruk- tiivne moraalne maailmavaade, mille tõrvi- kandjaks ta on.“ Kuid selle rationalistliku elukäsitluse kõrval oskab H. oma loova kunstniku vaistuga kõrgelt hinnata ka rahva hinges peituvaid irratsionaalseid tegureid, ütleb: „Südamete igatsuses peitub kohu- tav jõud ja püüd parema saatuse poole on maailmas ajajoo see tegur, mis muudab rah- vate saatust ja kontinentide kaarti... Me ei tea mis toob homme päev, aga ühte tea- me kindlasti: Jumala vesiid purustavad põhiks ja põrmuks kõik tänapäeva valed.“

Kui Eestist võrsunud balti-saksa filosoof Erich Hermann Keyserling peab madjaare aristokraatseimaks euroopa rahvaks, siis on F. Herczeg selle ungari loomupärase rüüti- vaimu otsimad kandjad. Tema õhutatud rahvuslik, ajalooliselt põhjendatud meelus kannab praegu oma parimat vilja ungari nooruse sangarivõitluses näol Ida valedes- steemini vastu. Oma rahvale töö ja eluõig- use otsijana on F. Herczeg jäädvustanud endale ungari rahvas suuremat nime. Euroopasena on parimaks mõttes loob ta ka väljaspool kodumaat piire üldist tunnus- tust. Ohtumaa aadete vankumatu kuulutajana. O. K.

Võitlejate puhkeheik idas. (PK-sõjakirjas. Kok. Wb.)

Tööstuskaupade müügi korra kohta

On ilmanud, et mõnedes kauplustes müüakse ka neid tööstuskaupu, millised ei kuulu kaardisüsteemi järgi müüdavate nor- mitud kaupade hulka, ainult neile ostjale, kes end sellesse kauplusesse elatistabaine- te ostuks on registreerinud.

Majandus- ja Rahandusdirektooriumi poolt juhitakse tähelepanu sellele, et tööstuska- upade (väljaarvatud mõned saadused, nagu tubakasadaused, seep, habemeajamis- seep, pesupaber saharin) müügi ajal ei ole ette nähtud ostjate registreerimist ja nende koon- damist teatud kaupluse ümber. Ostjal on kauba ostmisel kaupluse suhtes vaba valik ja kauplusele tuleb tööstuskaupu müüa ost- jale kehtivate eeskirjade alusel. Kaupluste poolt müügi piiramine sel teel, et müüakse vaid neile ostjale, kes elatistabaineid ost- tuks sellesse kauplusesse on registreerunud, on alusetu ja ei ole lubatud.

Asutused ja ettevõtted valmistavad rindepakikesi

Läheneb Eesti maaalade enamlikust terrorivõimust vabanemise 2. aastapäev -21. oktoober. ERÜ algatusel on käimas ülemaaline aktsioon eesti vapratele kodu- maaakaitsetele rindel tervituspakikeste saatmiseks.

Eesti vabatahtlike arv, kes relvaga käes kaitsevad meie maad ja rahvast jul- ma vaenlase vastu, on vahepeal tublisti suurenenud. Ükski rindel viibiv eestlane ei tohi aga Eesti maaala vabanemise tei- sel aastapäeval jääda ilma tervituspaki- keseta kodumaalt.

Lisaks üksikannetajatele on palju asutuste ja käitiste teenistujad asunud valmistama rindemeestele tervituspaki-

kesi. Nende eesotsas seisab ETK, kes kodumaakaitsetele rõõmuvalmistamise on teinud endale kauniks traditsiooniks, valmistades rindemeestele juba mitmeks tähtpäevaks 1000 tervituspakki.

Maa vabanemise 2 aastapäeva eel üks esimestest ettevõtetest, kes asus valmis- tama tervituspakikesi, on a.s. A. M. Luth- eri käitis. Eelmisel tervituspakikeste saatmisel oli Lutheri poolt valmistatud vineerkastikestel mitmekesise sisuga rindemeeste keskel eriti suur menu. Ka Majandus- ja Rahandusdirektooriumi ja rea teiste asutuste ja ettevõtete teeni- stujad valmistavad eesti rindevõitlejatele ajalooliseks tähtpäevaks, 21. oktoobriks, kingituspakikesi.

V.Valk adjunkt-professoriks

Eesti Omavalitsuse juhi otsusega on ma- gister Verner Valk nimetatud kaheks aastaks Tartu ülikooli majandusteadusloonna raama- tupidamise ja kirjavahetuse adjunkt profes- sori kohusetäitjaks.

Osa võistluseksame ülikoolis jääb ära

Haridusdirektooriumi otsusega jäävad Tartu Ülikoolis ära võistluseksastumise eksamid arstiteaduskonna arstiteaduse osa- konnas, matemaatika-tööstusteaduskonnas ma- temaatika osakonnas ja põllumajandustea- duskonnas agronoomia osakonnas. Teistes teaduskondades toimuvad võistluseksamid varemteatatud korras.

Praost Põllu poeg valiti Tartus õpetajaks

Tartu Pauluse esimese koguduse nõuko- ga valis koguduse abiõpetajaks usuteadlase Hiljar Põllu, praost Harald Põllu poja, kes samas koguduses kaks aastat töötanud orga- nistina. Uus abiõpetaja peab oma juhtuse 10. oktoobril.

Pärnus said oma kinnisvarad tagasi 33 majaomanikku

Laupäeval toimetab Pärnu piirkonna- komisar Bombe majade reprivatiseeri- mise ürikute üleandmist 33-le Pärnu endisele majaomanikule. Selleks korral- datud pidulikult aktusel viibisid ka Pär- nu linnaape Ernesaks, maavarem Loo- väli ja teisi ametisikuid.

Proua Tshiangkaihek — „Hiina esimene daam“

Tshunking amerikanismi petteradadel

Nimetatagu seda juhuseks või ettemääratud saatuseks: kui ühe ameerika rannikuauriku kaptenile, kes ühtlasi oli veendunud ning agar metodist, ei oleks meeldinud teatav terane hiina poisike, kes 13-aastase õpipoisina põgenes oma onu ärist Bostonis, oleks Hiina ajalugu viimastel aastakümnetel võtnud tõenäoliselt teistsuguse ja võimalikult vähem lõhestatud ning traagilise arengu. Sest too aurikukapten kasvatas Soongi nimelist noort hiinlast metodistlikult. Soong õppis noobli Trinity-kolledhis, sooritas oma eksamid väljapaistvalt ja pööras lõpuks 1886. a. Shanghaise tagasi, kus ta tegutses misjonärina, õpetas inglise keelt, kaubeldes selle kõrval veel piiblitega, mida ta ise trükkis. Sel kombel kogus ta raha, abiellus ja kinkis üle kolmele tütrele, kes kõik kolm pärisid isa auhannuse, vaimse liikuvuse ja tarkuse, ja kes mängisid hiina rahva elus kord juhtivat, võiks ütelda valitsevat osa. Sest vanim Soongi tütardest abiellus rikkika rahamehe Kungiga. Tshiangkaiheki pärastiste rahaministriga; tema järgmine, Ching Ling, abiellus USA-s suure hiina revolutsioonikari Sun Yat Seniga, kuna noorimast tütrest, Mei Lingist, sai marssal Tshiangkaiheki abikaasa.

Tõepoolest ainulaadne tõus kahe sugupõlve kestel. Sest alles Soongi tütarde vanaisa oli täiesti tundmatu mees, kes põlvenes Shansi provintsi ja oli põgenenud Hainani saarele, kus sündis ka Soong ise, kes saadeti 9-aastaselt USA-sse onu juurde õpipoisiks. Konstallatsioon, mis kujunes Soongi tütarde kolmekordseid sidemeid, revolutsiooni isaga, Hiina rahanduse valitsejaga ja juhtiva sõjaväelasega, oli Hiinale saatsalik. Kuna Ching Ling tundis end oma mehe, temast 23 aastat vanema Sun Yat Seni, vaimse päriljana, kui viimane 1925. a. suri, võttes selle pärandi pärast endale ka ajutise tüli Tshiangkaiheki ja vabatahtliku maapao Moskvast, tundis Mei Ling, noorim Soongi tütardest, end kutsutuna kõrges poliitikas ja strateegias marssali kõrval juhtivat osa mängima. Ja kuigi Ai Ling, vanim, arendas rahandusalal erakordseid võimeid, nii et tema mõju Tshiangkaiheki rahaministri Kungile ei olnud väike. Pealegi väidab Kung, et ta olevat Kung Fute, suure hiina kõlblus-õpetaja ja mõtleja, kes suri a. 479 e. Kr., otsene järeltulija 75. sugupõlves.

Ent vaidlenatult tugevamini on Hiina ajaloo ratta käiku mõjutanud Soongi noorim tütar, marssal Tshiangkaiheki teine abikaasa, ja nimelt ka hesugusel viisil. Esmalt oma mehe nõuandjana ja lähima poliitilise usaldusosalisena, kes avaldas oma mõju ka sõjalistele sündmustele. Teiseks oli ta käskjalaks sellest hoopis erinevast maailmast, millel ta oma kümneaastase USA-s viibimise jooksul oli liitunud ka sisemiselt. Proua Tshiangkaihek sooritas oma stuudiumi Ameerikas ja sugugi mitte pealiskaudselt, vaid oma sügavalhaarava mõistuse ja kogu põhjalikkusega. Peale selle kasvatati teda, nagu kõiki agara metodisti-misjonäri Soongi tütreid, valjult metodistlikult, mis igatahes kaasa aitas selleks, et Tshiangkaihek siirdus kolm aastat pärast oma 1927. a. Shanghais aset leidnud laulatust samuti ristiusku.

Kes tunneb põhja-ameerika päritoluga metodistlikkude misjonäride osa Hiinas, mõistab, kui mitmekordset vilja on kannnud see seeme, mida kord too kapten teadmatult külvas noore hiina poisikese südamesse. Sest USA misjonärid on esmapoolest poliitilised propagandistid sellele heaolule, mis nende seletusel võib tulla üksnes Põhja-Ameerika demokraatiast, sellest „parimast maailmakorraldusest“. Ja nii juhtuski, et naisevend Soong kolmele tütrele üsna üheksa kolm vanda, kelledest T. V. Soong tegutses Tshiangkaiheki saadikuna Washingtonis — juhib marssali välispoliitikat täiesti ameerikalikus vaimus, et rahaminister Kung oma erakordselt arvukate sidemetega ja mõtlematute varandustega mõjutab Tshunkingi rahandushuvide täiesti „demokraatlikul“, s. o. kapitalistlikul, viisil, kuna marssali abikaasa ise paneb tugevaimal määral maksimaalse poliitilise mõju. Mitte ilmaeagu pöördub eelkõige just proua Tshiangkaihek sagedasti isiklike üleskutsetega USA avalikkuse poole. Kõneles ta ju kaua aega inglise keelt paremini kui hiina keelt, mida ta õppis alles oma kõneõppimise järele, valitsedes seda nüüd siiski täiuslikult. Mitte ilmaeagu viibis proua Tshiangkaihek ka alles äsja pikemat aega Põhja-Ameerikas, et seal kogu oma mõju mängu panna suurema ja tõhusama toetuse saamiseks.

Sest kõigepealt oli see tema, kes toetas marssali hukatuslikku suunda, asetades tema poliitika ja lõpuks ka strateegia täieliku vaenu alusele Jaapaniga, toimides nõnda Sun Yat Seni sõnade vas-

tu, kes veel 1925. a. rõhutas, et mõlemad maad on saatuse poolt määratud üksteist toetama.

Proua Tshiangkaihek uskus seda mõlemate maade vastastikkust loomulikkust täiendamist majanduslikus, strateegilises, poliitilises ja ka vaimses mõttes põluga hüljata võivat Põhja-Ameerika eeskujumaa kasuks. Ta nägi USA-s „vaba, demokraatliku elu“ suurt, hiilgavat eeskujut, ta nägi USA-s liidukaaslast, kes üksinda suudab Hiinat avitada sellel teel, mida proua Tshiangkaihek pidas ainuõigeaks.

On iseloomustav ja ühtlasi sümboliline, et see auhane ja kahtlemata väga haritud ja vaimsalt erakordlikult erkaine eelistab tugevasti euroopalikku riidetust ja ehteid, et ta esines oma salongis, kus enne sõda kohtusid lääneriikide poliitilised ja rahanduslikud suured, „Hiina esimese daamina“, olles läbi imbutunud demokraatlikust mentaliteedist ja ameerikalikust mõtteviisist, kandes aga siis hiina naise traditsioonilist lihtsat riietust, kus seisuslikule erinevusele vihjab üksnes vahe siidi kvaliteedis, kui ta kõneleb hiina üliõpilastele või sõduritele.

Sellisest lõhestatusest võib nagu skaalat lugeda kogu Tshunkingi lootust kaotatud olukorda. On tolle Soong-Kung-Tshiangkaiheki dünastia traagikaks, et ta sidus Hiina saatuse suurte demokraatidega ja Inglismaa rahavõimuga, eelkõige aga USA-ga, et ta lootis päästmist ainult hiina rahvale siiski nii võõrast tsivilisatsioonist ja mõtteviisist, kuna aga Wangtshiwei tunnetas, et väljapääs võib sündida üksnes Hiina enda keskusest koosnõd Jaapaniga.

Tõsiasiad kõnelevad tänapäeval kõigil Soongi perekonna kontseptsiooni ja Mei Lingi ideoloogia vastu. Mitte Hiina ameerikaniseerimine ei tee edusamme, vaid rahva tõulise pärandi tunnetamine. Mitte metodismi, plutokraatia ja hiina revolutsiooni kunstlik kombinatsioon ei osutunud tulevikuküpsaks, vaid see tõeliselt revolutsiooniline mõte, et Hiina tõeline vabadus võib võrsuda üksnes hiina iseloomu olemuse uuenemisest. See on revolutsioon, mille juures on ristiisaks Jaapan.

See moodustab aga ka traagika, mis ripub selle mõjukaima perekonna kohal, kes iganes on nii tagajärjekalt ja mõjusalt kaasa tõotanud Hiina ajaloos ja kes veel täna usub, pääseda oma ettemääratud saatusest „lihtlaste“ abiga, kes neid tegelikult on ammugi hülganud.

M. A.

Võru õlipanama lõppvaatus

Peasiüdlane Ollino 6. aastaks sunnitööle

Täisipäeval, 28. sept. viibis Võrus Saksa erikohus, kes oma istungi langetas otsused Võru õlipanama süüdistuste kohta. Protsessil, mis viitas hommiku kella 9 kuni õhtu kella 8, karistati õlipanama peasiüdlast Ollino O. G. m. b. H. Võru esinduse teenistajat Ollino, kes kõrvaldas üldse 1500 ltr. bensiini ja müüs seda edasi spekulatsioonihindadega, prokuröri poolt nõutud kõrgema karistusemääraga — 6. aastase sunnitööga ja rahatrahviga 4000 rnk. suuruses või selle mitte-tasumisel 100 p. sunnitööga.

Selle karmi faktiga, et siin oli tegemist raskeima sõjamajandust kahjustava roimaga ja et Ollino juba varem on karistatud 3. a. karistuskompaniiga.

8. a. sunnitööga ja rahatrahviga 4000 rnk. suuruses või selle mittetasumisel 100 p. sunnitööga karistati talupidajat Trummi, kes os-

Tubaka kokkuost väikekasvatatelt alanud

Kõik väikekasvatad on kohustatud müüma kuivatatud tubakalehti ühe kasvatatud 100 kohta 1,5 ja 200 taimet kohta 3 kg. Tubakas tuleb kasvatajail viia lähemasse ühis-kauplusesse, kus ka selle hind tasutakse. Tallinna ühimeuse kasvatatelt tuleb tubakas viia ETK tubakatehasesse Tallinnas, Adolf Hitleri tä. 57. Tubakas tuleb vastuvõetavaks toetada viia ajavahemikul 10.—31. oktoobri 1943. a.

Vastu võetakse väikekasvatatelt kuivatatud tubakalehti, mitte varsi. Tubaka äraandmise kohta antakse müügitõend.

Äraandmisel kuulub esimese A sorti hästi valminud tubakar, kollase ja oranži-kollase värvivõtte, tubakale omase aroomiga, lehed silutud ja kinni seotud. Kollakas-pruunid, silumata, kimpu seotud lehed kuuluvad esimesse sorti. Kollakas-rohelised, pruunid ja rohakas- ning tumepruunid tubakalehed

Inglaste arusaamine Atlandi-Chartast

Stockholmist, 1. 10. (DNB). Londoni „News Chronicle“ toob uue iseloomuliku näite tugevast vastoludest, mis valitsevad Briti imperiumis Atlandi-Charta ja inglaste ning ameerikalaste oletatava sõjasuhted vahel. Üks briti aasumade värviline kodanik, kes oli saanud Inglismaa välisloope lendurina, komandeeriti Lõuna-Aafrikasse. Ta vend teatib nüüd ajalehele, et seda värvilist lendurit koheldakse nüüd Lõuna-Aafrikas nagu kõiki teisi pärismaalasi.

Ta peab värvilisena kasutama erilisi osakondi raudteel ja tänavaraudteel ja ei tohi astuda valgete jaoks määratud restoranidesse ega kohvikutesse. Ometi astus ta lennuvähke

Ühe patarei rasked pommid. Oliivipuude alla peidetuna ootavad nad, kuni neil tuleb ühel päeval sooritada oma hävitustöö. (PK-sõjakirj. Bauer. Wb.)

Eemale häbist

Itaalia tee uue tõusu poole

Roomas valitseb Piazza Colonnal juba mõnda päeva vilgas elu. Campere-se kavandite järele 1839. a. ehitatud palees, mis juba 1924. a. oli fashistliku partei esimeseks residendiks ja hiljem Saksa-Itaalia ühingu asukohaks, saabuvad üha uued Mussolini võitluskaaslast, et Duce käsu kohaselt alustada fashistliku liikumise uuestikorraldamist.

Marc Aureli sammast, püstitatud tema võidu auks markomaanide üle ja rikkalikult reljeefidega kaunistatud, kerib laia kvartaali keskelt. Sellele antiikaja tunnistajale moodustavad omapärase kontrasti kaks itaalia tanki, mis on sõitnud Aureli monumenti jalgade ette. Palee sissekäike valvavad paljastatud täigiga müürlisad. Ehituse esiküljele, avara sammastest kantud rõdu alla, on paigutatud Duce pilt. Väljakul seisavad väikesed inimeste rühmad ja vahetavad mõtteid. Näib, nagu oleks Piazza Colonnast saanud uus Forum Romanum. On, nagu võiks uuesti ära tunda kõiki neid rooma kodanikke, kes inimesele meenuvad selle revolutsiooniderohe linna aastatuhandetest — senaatorid, kes otsustavad sündmuste üle rahulikult ja kaalukalt, kodanikud, kes osalt ükskõikselt, osalt ägestunult vahetavad mõtteid uudiste kohta, naised ja tütarlapsed, kes jalutavad väljakul täis uudishimu, entusiastid ning hoolitud kohtuvad meile; need, kes tahavad aktiivselt kaasa aidata Duce kõnes tähistatud teel, ja need, kellele „pace, pane“ — rahu ja leib — on nende olemasolu sisuks.

Kohvikud ja kõrtsid Piazza Colonna

ääres on tihedalt täis. Ent kuskil ei ole tunda erilist ärevust. Asjade pöörane areng viimase kaheksa nädala jooksul peale Badoglio reetmist on kaineistanud ka itaallase kergestiärritava lõunamaise temperamenti.

Palee sisemuses valitseb elav liikumine. Fashistliku partei liikmed tulevad ja lähevad ja kannavad juba ette oma esimesi muresid, soove ja kavatsusi. Duce poolt fashistlik-vabariikliku partei sekretäriks nimetatud endisel kultuuri- ja propagandaministril Pavolini on kõik käed tööl täis. Ta tormab ühelt nõupidamiselt teisele.

Pavolini kujus ei ole midagi silmatorkavat. Ta on toskaanlane, keskmist kasvu ja tise, mustade juustega, rahulikkude tumedate silmadega. Ta väljendub napilt ja täpselt.

Meie küsimustele enda plaanide kohta vastab ta, et itaallaste esimeseks ülesandeks olevat maha pesta häbi, mida Savoia koda on toonud itaalia rahvale. See võivat sündida üksnes vere läbi, audeadlikkude itaallaste võitlusega saksa karmraadide kõrval, kes on paljude päevade jooksul osutanud eeskujulikkust truudust.

Pavolini kõneleb fashistliku partei kriisist, mis langes ühte itaalia rahva kriisiga. Duce ülesehitustööd olevat Savoia koja egoistlikkude esindajate poolt alati takistatud. Kõik sotsiaalsed, sõjalised ja administratiivsed abinõud pöörasid alati plutokraatide ja inglisesõralikkude kuninga pooldajate vastupaale. Ei põlatud ühtki vahendit, et nurga ajada Mussolini murrangulisi sotsiaalseid kavatsusi. Taheti takistada itaalia rahva põhiolemuse lõppiikka haaramist. Ka parteisse endasse olid sisse pugunud elemendid, kes taotlesid ainult enda isiklikku kasu. Nemat kannavad koos süüdi Itaalia kokkuvarisemises.

Pavolini kaalustab, enne kui ta jätkab. Ta pilt libiseb Duce pildile töölaual kohal, mis kujutab Mussolini tema de ja laste keskel. „Führeri sõpruse, saksa rahva truuduse ja saksa sõjaväe jõu läbi oli võimalik päästa Itaaliat kaosest, kuhu Savoia koja reetmine tahtis maad tõugata.“ Ja Pavolini jätkab, kriisil tund olevat fashistliku partei vabastatud kõigest köidikutist ja karmraadist ning kõrvaldanud tõkked Mussolini ülesehitustöölt. Uus fashistlik-vabariiklik partei olevat tekkinisel ja sammuvat eksimatult ja radikaalselt häbist eemale.

Kui sõita läbi Itaalia, Milanost kuni Roomani ja taas üle Firenze Paviiani, näeme kõikjal ülesandeid, mis ootavad fashistlik-vabariiklikku parteid. Vastuolud pööravad tugevalt kokku. Kõikjal kohtuvad rikkad ja vaesed. Üks võib nauda, teine kerjab. Üks loodab rahule iga hiina eest, ükskõik milline saatus tabaks ta isamaad, teine otsib väljapääsu häbist. Üks mõtleb ainult oma isiklikele etule, mis piirduv tema perekonnaga, teine ootab uut „risorgimentot“. Kummaltki ebakindlana mõjub pilt, mida me näeme. Omab see rahvas, kes on viimaste nädalate sündmuste läbi sügavaimini vapustatud, sisemist jõudu, et teostada revolutsiooni oma südames ja liikmetes.

Pavolini vastab kindlalt ja sisemise osavõtuga: „Meie usume kindlasti, et Itaalia tõuseb uuesti ja järgneb Duce sõnale, sest fashistlik-vabariikliku partei revolutsioon on revolutsioon rahva heaks“.

Parteihoones Piazza Colonnal valitseb võitlusmeeleolu. Võitlusmeeleolu nagu fashistliku partei esimestel päevadel. Selle kohal hõõgub tuline päike, mähkides kõik hooned pehmesse hõbedasse valgusse. Vähesed samme eemal asub Piazza Veneetsia. Ta lebab sügavas rahu. Veneetsia palee rõduksed on suletud. Varjud embavad hõlne fassaadi. Siit kutsus kunagi Mussolini rahvast koonduma suurte loosungite alla. Itaallased peavad seda meenutama.

Sõjakirjas. Walter Buhrov

Raadio

TEISIPÄEV, 5. OKTOOBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülel). 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Kirev varahommik (mgn. ja hpl.) 8.30 Põllumeestele. Sügisestest maaharimisest (Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna dekaan prof. Ninolai Rootsi). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Lõbus algus (hpl.) 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunakontsert (Ringhäälingu suur orkester P. Karpi juhatusel ja hpl.). Saate kannab üle Riia saatja 14.00 Päevauudised saksa keeles 14.20 Saksa ajavõtte muusika (Ringhäälingu suur orkester, juh. P. Karp). 15.00 Väike meloodia ülel. Münchenist). 15.30 Muusikalised aarded (ülel. Breslaust). 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu tantsukapell, juh. Leo Taats). Vahetajal kell 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised ja saatkava ülevaade saksa keeles. 18.00 „Mägikitsesaht Andressega“, Peter Scheri lõbus jutustus. 18.15 Heli-sevad pisiasjad (hpl.) 18.30 Aja-kaja. 19.00 Saatkava veste. 19.15 Saaremaa kalurid 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduritund (Rinne ja kodumaa). 21.00 Päevauudised Ainult Tartu: 21.15 Eri-aade eesti vabatahtlikele (Heliüle võtte 30. 9. 43. mgn.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

KOLMAPÄEV, 6. OKTOOBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülel). 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülel. Böömi saatja ja Königsbergist). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Väike kontsert (ülel. Breslaust). 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika mgn. ja hpl.) 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Muusikaga läheb kõik paremini (mgn. ja hpl.) 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu suur orkester P. Karpi juhatusel ja hpl.) 16.45 Päevauudised 17.00 Päevauudised ja saatkava ülevaade saksa keeles. 18.00 Eesti ja saksa kultuur (3): Saksa näitekirjandus eesti laul. (Dr. Carl J. Brinkmann). 18.15 Heli-sevad keeled (hpl.) 18.30 Aja-kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Loengutesari „Meresõda ja merejõud“ (ülel. saksa keeles). 19.15 Rindereportaaž (ülel. saksa keeles). 19.30 Muusika (ülel.) 19.45 Poliitiline loeng (ülel. saksa k.) 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduritund (Kirev tund. Ringhäälingu tantsukapell ja solistidega). 21.00 Päevauudised. Ainult Tartu: 21.15 Lõbus hõllemäng (hpl.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

Armast ema ja vanaema

Miina Tõnurist'i
sünd. Sass

sünd. 16. apr. 1869, surm. 2. okt. 1943.

mälestavad sügavas leinas

lapsed, lapselapsed ja omaksed

Armast isa ja vanaisa

Hans Kaarli poeg
Pärli

mälestavad tema teisel surma-aastapäeval

tütar perekonnaga

TOOMA PÕLUNDUS- JA MAAPARANDUS-KOOLI on uute õpilaste vastuvõtmine alanud. I. klassi võetakse meesõpilasi, kes lõpetanud 6. kl. algkooli ja vähemalt 15 aast vanad. II. klassi võetakse põllunduskooli lõpetajaid (meesõpil.). Kooli valmistas ette oskustööjõude maaparanduse, turba- tootmise ja rohumaaade alal. Õppetöö algab 18. okt. s. a. Kooli juures tasuta korter, küte ja valgustus. Ühistoetlus umbes RM. 15—20. (Näituras ja elatistabineetide-kaartide alusel). Oppemaksu ei ole. Sooviavaldused koos hariduse ja perekonnaseisu-tunnistusega saata koolijuhataja nimele, aadressil: Vägeva p-ga. Telefon: Rakke 47-a. Koolijuhataja.

TEADAANNE

Türi leegionäride ja vabatahtlike sõjaväelaste perekondadele antakse 7. oktoobril 1943. a. juurvilja osutubasid. Hauda 7. okt. s. a. kella 10—2 ja 3—4 Türi Linnavalitsuses. Järvamaa Haudausbivister.

KOOLIÕPILANE, tütarlaps, võib korterit saada. Teatada selle lehe talitusesse.

VOJJA PÕLLUNDUS- JA KARJATALITAJATE KOOLIS algab õppetöö 18. okt. s. a. Õpilaste võetakse vastu algkooli haridusega noori. Põllunduskoolis kestab õppetöö 2 talve — ja Karjatalitajatekoolis kolm talvekuud. Karjatalitajatekooli astuda soovijalt nõutakse 2 aastat kohta karjanduse alal töötamise tõendi esitamist.

Sooviavaldused ja järeleparimised koos tunnistustega saata koolijuhataja aadressil: Vodka ag. Koolijuhataja.

Toimetuse kättesaadavatel igal tööpäeval kella 8—12, talitus avatud igal tööpäeval kella 8—17.30, laupäeval kella 8—13-ni. Kehtivad kuulustuste hinnad: 0—nr. 1 ja K—nr. 1. Aadressi muutmise 20 penni.

JÄRVA TEATAJA Nr. 114.

Täisipäeval, 5. oktoobril 1943. a. Lhk. 4